

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIUS**

**P A Ž Y M A
DĖL DIFERENCIJUOTŲ KOMPLEKSNĖS PSICHIATRINĖS PAGALBOS VAIKUI IR
ŠEIMAI CENTRŲ TEIKIAMŲ PASLAUGŲ PRIEINAMUMO**

2017-08-01 Nr. (6.7-2016-44)PR-133

Atsižvelgdama į Sveikatos apsaugos ministerijos administruotos 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 2 prioriteto „Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas: sveikatos, švietimo ir socialinė infrastruktūra“ 1 uždavinio „Teikti kokybiškas ir prieinamas sveikatos priežiūros paslaugas“ įgyvendinimo priemonę VP3-2.1-SAM-05-V „Diferencijuotų kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai centrų įkūrimas“ (toliau – Priemonė) pagal kurią penkios viešosios stacionariosios psichiatrijos skyrius turinčios asmens sveikatos priežiūros įstaigos vykdė projektus, vaiko teisių apsaugos kontrolierė, siekdama apžvelgti ir įvertinti minėtose įstaigose teikiamų psichikos sveikatos priežiūros paslaugų vaikams plėtros ir prieinamumo pokyčius, atliko tyrimą savo iniciatyva.

Tyrimo metu buvo įvertinti iš institucijų gauti su teikiamomis psichikos sveikatos priežiūros paslaugomis bei su įgyvendintais projektais susiję duomenys, lankytasi penkiose projektuose įgyvendinuosiose asmens sveikatos priežiūros įstaigose: VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikų filialo Vaikų ligoninės Vaiko raidos centre, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Kauno klinikų Vaikų ir paauglių psichiatrijos sektoriuje, VšĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės Vaikų ir paauglių skyriuje, VšĮ Respublikinės Šiaulių ligoninės Vaikų psichiatrijos skyriuje ir VšĮ Respublikinės Panevėžio ligoninės Vaikų ligų skyriuje. Susitikimuose su projektais įgyvendinusių asmens sveikatos priežiūros įstaigų vadovais, vaiko teisių apsaugos kontrolierė ne tik susipažino su atnaujintomis patalpomis, įgyta medicinine ir kita įranga, tačiau ir aptarė psichikos sveikatos priežiūros paslaugų vaikams ir paaugliams teikimo galimybes, ypatumus ir kitus aktualius vaikų sveikatos priežiūros klausimus.

Remiantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2008-11-06 įsakymu Nr. V-1079 „Dėl projektų finansavimo sąlygų aprašo pagal 2007–2013 metų Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priemonę Nr. VP3-2.1-SAM-05-V „Diferencijuotų kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai centrų įkūrimas“ patvirtinimo“ patvirtintu Projektų finansavimo sąlygų aprašu pagal 2007–2013 metų Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priemonę Nr. VP3-2.1-SAM-05-V „Diferencijuotų kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai centrų įkūrimas“ (toliau – Aprašas), priemonės veiklų tikslas – plėtoti kompleksines vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros paslaugas (ambulatorines – konsultacines, dienos stacionaro, krizių intervencijos, stacionaro). Pagal Priemonę ir Aprašą finansuotas 5 regioninių diferencijuotų kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai centrų įsteigimas – investuojant į patalpų remontą (rekonstravimą) ir įrangimą, kad būtų sukurta saugi ir patogi pacientams ir personalui aplinka, kiemelių įrangimą, reikiamą įrangą ir transportą, skirtą mobiliosioms paslaugoms teikti.

Bendra finansavimo iš valstybės biudžeto asignavimų valdytojų programų, kuriose yra numatytos ES struktūrinių fondų lėšos ir bendrojo finansavimo lėšos, skirtos priemonės įgyvendinimui finansuoti, suma, nustatyta skirti projektams, pateiktiems pagal šį Aprašą, įgyvendinti, – 11 046 674,00 Lt (Europos regioninės plėtros fondo lėšos – 9 389 673,00 Lt; valstybės biudžeto lėšos – 1 657 001,00 Lt).

Vadovaujantis Aprašu, institucijos, vykdžiusios Priemonę, privalo užtikrinti projekto veiklos tęstinumą, teikti viešąsias asmens sveikatos priežiūros paslaugas ne trumpiau kaip 5 metus po projekto užbaigimo. Aprašo 3 priede nustatyti įgyvendinimo stebėsenos rodikliai – pacientų, kuriems pagerėjo sveikatos priežiūros paslaugų kokybė ir prieinamumas, skaičius.

Už priemonę atsakinga institucija yra Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija. Priemonės įgyvendinančioji institucija - viešoji įstaiga Centrinė projektų valdymo agentūra (toliau – CPVA arba įgyvendinančioji institucija).

Projektus įgyvendino šios penkios asmens sveikatos priežiūros įstaigos: VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikos, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninė Kauno klinikos, VšĮ Respublikinė Klaipėdos ligoninė, VšĮ Respublikinė Šiaulių ligoninė ir VšĮ Respublikinė Panevėžio ligoninė.

Tyrimo metu analizuoti duomenys, gauti iš projektus vykdžiusių asmens sveikatos priežiūros įstaigų, Sveikatos apsaugos ministerijos, teritorinių ligonių kasų, VšĮ Centrinės projektų valdymo agentūros, kitų įstaigų, taip pat viešai prieinami duomenys interneto svetainėje <http://www.esparama.lt>.

Tyrimo metu nustatyta:

Dėl VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikų vykdyto „Kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai centro įkūrimas Vaikų ligoninėje, VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikų filiale“ projekto

1. „Kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai centro įkūrimas Vaikų ligoninėje, VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikų filiale“ projekto tikslas – gerinti ambulatorinių kompleksinių paslaugų vaikams su raidos ir psichikos sutrikimais prieinamumą ir kokybę Vilniaus apskrityje, teikti specializuotas ambulatorines paslaugas ankstyvojo amžiaus vaikams su raidos sutrikimais, vaikų ir paauglių psichiatrijos paslaugas, atsižvelgiant į vaikų amžių ir sutrikimus bei vaikų ir paauglių krizių intervenciją su mobilią komanda. Numatyti projekto uždaviniai – pritaikyti dienos stacionaro ir stacionaro patalpas (balnai, įranga) ikimokyklinio amžiaus vaikams su raidos ir elgesio sutrikimais; modernizuoti vaikų psichiatrijos dienos stacionaro ir stacionaro paslaugų teikimą, diferencijuojant užimtumo ir terapijos kabinetus pagal sutrikimus; gerinti vaikų krizių intervencijos paslaugų kokybę. Įgyvendinant projektą, buvo numatyta įsigyti ikimokyklinio amžiaus vaikų su psichikos sutrikimais diagnostikos ir gydymo paslaugų įrangą, specializuotų mokyklinio amžiaus vaikų ir paauglių psichiatrijos paslaugų įrangą; užimtumo, fizinio aktyvumo, mokymo ir mokymosi patalpų įrangą visiems vaikų psichiatrijos padaliniais; vaikų krizių intervencijos skyriaus įrangą ir automobilį mobilią komandai.

2. Vaikų ligoninė, VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikų filialas informavo vaiko teisių apsaugos kontrolierę¹, jog įgyvendinti visi projekte (bendra projekto vertė 1 074 554,85 EUR) numatyti tikslai ir uždaviniai, tačiau pažymėjo, jog projekto lėšos investicijoms į patalpas skirtos nebuvo.

Vaikų ligoninės, VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikų filialo, Vaiko raidos centre (toliau – Vaiko raidos centras), 2014-02-28 įgyvendinus projektą, buvo pagerinta ambulatorinių, dienos stacionaro ir stacionarinių vaikų ir paauglių psichiatrijos paslaugų kokybė tiek ikimokyklinio, tiek mokyklinio amžiaus vaikams ir jų šeimoms, nuo 2010 m. pradėta teikti specializuoto dienos stacionaro paslauga ikimokyklinio amžiaus vaikams su autizmo spektro sutrikimais, įdiegti nauji psichodiagnostikos, vaizdo analizės, alternatyvios komunikacijos, sensorinės integracijos, vaikų užimtumo ir fizinio aktyvumo skatinimo ir kiti metodai.

Iki projekto įgyvendinimo pradžios, tiek ir po jo Vaiko raidos centre teikiamos šios vaikų ir paauglių psichiatrijos profilio paslaugos: ambulatorinės vaikų ir paauglių psichiatro konsultacijos, individuali psichoterapija, vaikų psichiatrijos dienos stacionaro, vaikų psichiatrijos stacionaro ir vaikų ir paauglių krizių intervencijos paslaugos. Vaiko raidos centre teikiamos asmens sveikatos priežiūros paslaugos vaikams su psichikos sveikatos sutrikimais (kodai (pagal TLK-AM) F00- F99) nuo gimimo iki 18 metų.

3. Projekto įgyvendinimo metu Vaiko raidos centro struktūros, pareigybių ir etatų pokyčiai buvo nedideli, susiję ne su projektu, o su specialistų kaita, jų trūkumu, skyrių patalpų sumažėjimu dėl avarinės vieno iš pastatų būklės. Dėl pastarosios priežasties 2013 m. vaikų psichiatrijos

¹ VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikų 2015-10-08 raštas Nr. SR-5807.

stacionaro lovų skaičius sumažėjo nuo 15 lovų iki 9 lovų. Vaikų ir paauglių krizių intervencijos skyrius buvo perkeltas į kitas Vaikų ligoninės patalpas, adresu Santariškių g. 7, todėl pacientai neturi galimybės pilna apimtimi pasinaudoti iš ES projekto įsigytos mokymosi, užimtumo ir fizinio aktyvumo įrangos galimybėmis, kuri buvo skirta bendrai Vaikų psichiatrijos ir Vaikų ir paauglių krizių intervencijos skyriams.

Bendras stacionaro pacientų skaičius 2012-2014 m. sumažėjo nuo 903 iki 657 pacientų per metus, pailgėjo šių paslaugų laukimo laikas nuo 3 iki 6 mėn. Bendras pacientų skaičius, kuriems buvo suteiktos paslaugos centre, nepasikeitė — 2000 unikalių pacientų per metus, bet ne visi pacientai, kuriems yra poreikis, gali gauti kompleksines vaikų ir paauglių psichiatrijos paslaugas. Vaiko raidos centre yra laukimo eilės planinėms ambulatorinėms, dienos stacionaro ir stacionarinėms vaikų raidos sutrikimų ankstyvosios reabilitacijos ir vaikų ir paauglių psichiatrijos paslaugoms gauti dėl didelio specializuotų paslaugų poreikio, patalpų ir specialistų poreikio ir nepakankamo apmokėjimo iš teritorinių ligonių kasų.

4. 2016-01-01 ambulatorinėms vaikų ir paauglių psichiatro paslaugoms buvo numatyta ir užimta gydytojo vaikų ir paauglių psichiatro 1,25 et., vaikų ir paauglių psichiatrijos dienos stacionaro paslaugoms skirta 2,75 et., užimta - 2 et. gyd. vaikų ir paauglių psichiatro, vaikų psichiatrijos stacionaro paslaugoms skirta ir užimta - 2 et. gyd. vaikų ir paauglių psichiatro, vaikų ir paauglių krizių intervencijos paslaugoms su gydytojo paros postu skirta 6,25 et., užimta - 4,75 et. Atsižvelgiant į laisvus etatus, Vaiko raidos centre būtų galimybė plėsti tiek ambulatorines, tiek dienos stacionaro paslaugas, bet tai riboja gydytojų vaikų ir paauglių psichiatrų trūkumas, maži paslaugų įkainiai, ribota bendra ligoninės sutartinė suma su teritorine ligonių kasa.

Vaiko raidos centro Vaikų psichiatrijos ir Vaikų ir paauglių krizių intervencijos skyrių etatų sąrašas (2016-01-01):

Pavadinimas	Viso (pagal etatų sąrašą)	Iš jų:	
		Užimta	Laisva
Bendras skyrius			
Budintis gydytojas vaikų ir paauglių psichiatras	3,00	2,75	0,25
Vaikų psichiatrijos skyrius			
Skyriaus vedėjas - gydytojas vaikų ir paauglių psichiatras	1,00	1,00	0,00
Vyresnysis gydytojas vaikų ir paauglių psichiatras	1,00	1,00	0,00
Gydytojas vaikų ir paauglių psichiatras psichoterapeutas	1,00	1,00	0,00
Gydytojas vaikų ir paauglių psichiatras	3,00	3,00	0,00
Medicinos psichologas	4,25	3,75	0,50
Logopedas	1,00	1,00	0,00
Socialinis darbuotojas	3,00	3,00	0,00
Vyresnysis psichikos sveikatos slaugos administratorius	1,00	1,00	0,00
Bendrosios praktikos slaugytojas	5,75	5,25	0,50
Vaikų priežiūros darbuotojas - koordinatorius	1,00	1,00	0,00
Ergoterapeutas-vaikų priežiūros darbuotojas	1,00	1,00	0,00
Socialinis darbuotojas - vaikų priežiūros darbuotojas	1,00	1,00	0,00
Vaikų priežiūros darbuotojas	8,25	7,50	0,75
Ūkio reikalų tvarkytojas	1,00	1,00	0,00
Valytojas	2,50	2,50	0,00
Vaikų ir paauglių krizių intervencijos skyrius			
Skyriaus vedėjas - gydytojas vaikų ir paauglių psichiatras	1,00	1,00	0,00
Gydytojas vaikų ir paauglių psichiatras	2,25	2,00	0,25
Medicinos psichologas	1,50	1,50	0,00
Socialinis darbuotojas	1,00	1,00	0,00
Vyresnysis psichikos sveikatos slaugos administratorius	1,00	1,00	0,00

Bendrosios praktikos slaugytojas	3,00	3,00	0,00
Psichikos sveikatos slaugytojas	2,00	2,00	0,00
Vaikų priežiūros darbuotojas	0,50	0,50	0,00
Slaugytojo padėjėjas	3,75	3,75	0,00
Valytojas	0,25	0,00	0,25

5. Centre yra patvirtinti ir taikomi 74 diagnostikos ir gydymo protokolai. Projekto metu pagerinta paslaugų kokybė įdiegiant naujus diagnostikos ir gydymo metodus. Psichodiagnostikos kokybės gerinimui įdiegta 20 naujų psichodiagnostikos testų, įsigyta videoanalizės įranga vaikų elgesio ir emocinių sutrikimų diagnostikai; įsigyta programinė įranga tėvų-vaikų santykių vaizdo medžiagai analizuoti.

Paslaugų vaikams su psichikos sutrikimais kokybės gerinimui įsigyta ergoterapijos įranga - vaikų savarankiškumo gerinimui, sensomotorinei stimuliacijai; kineziterapijos įranga - judesių sutrikimų gydymui; fizinio aktyvumo įranga - sporto salės įranga (krepšinio, teniso, bokso, gimnastikos), lauko sporto aikštelė (krepšinis, rankinis, tinklinis), kiemo įranga; mokymosi įranga - gamtos mokslų laboratorijos įranga, edukaciniai rinkiniai, interaktyvios lentos; muzikos terapijos įranga; užimtumo įranga - darbo terapijos įranga, psichorelaksacijos įranga; psichoedukacijos įranga.

Siekiant gerinti vaikų su autizmo spektro sutrikimais teikiamų paslaugų kokybę įdiegta 10 alternatyvios komunikacijos priemonių, alternatyvios komunikacijos programinė įranga, sensorinės integracijos įranga, interaktyvios lentos vaikų ugdymui.

Vaikų su maitinimo ir valgymo sutrikimais paslaugoms gerinti įsigytas videofluoroskopas, pradėta taikyti rijimo sutrikimų videofluoroskopinė diagnostika; kūno sudėties analizatorius.

Dėl krizę patyrusių vaikų teikiamų paslaugų gerinimo įsigyta videoanalizės aparatūra prievartą patyrusių vaikų konsultacijų įrašymui ir analizavimui.

6. Įgyvendinant 2014-07-16 SAM įsakymu patvirtintą Integruotos vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros tvarkos aprašą nuo 2016 m. kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai centruose buvo planuojama pradėti teikti ambulatorinę kompleksinę specialistų komandos paslaugą tęstiniam vaikų ir paauglių psichikos sutrikimų gydymui, tačiau Vaiko raidos centras neturi patalpų šios paslaugos teikimui.

Siekiant gerinti vaikų psichikos sveikatos priežiūros paslaugas, jas plėsti ir didinti prieinamumą, šiuo metu įgyvendinamas Europos Sąjungos investicijų lėšomis finansuojamas projektas, kuri įgyvendinus Vaiko raidos centras turėtų įsikurti naujai pastatytose ir jame teikiamų paslaugų specifika atitinkančiose patalpose².

Dėl Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikų vykdyto projekto „Kompleksinių vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros paslaugų gerinimo Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninėje VšĮ Kauno klinikose“

7. „Kompleksinių vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros paslaugų gerinimo Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninėje VšĮ Kauno klinikose“ projekto tikslas – pagerinti kompleksinių vaikų ir paauglių psichikos sveikatos paslaugų kokybę ir prieinamumą Kauno klinikose. Projekto, kurio bendra vertė – 686 196,71 EUR, metu buvo numatyta modernizuoti Kauno klinikų padalinio, teikiančio psichiatrijos paslaugas vaikams ir paaugliams, infrastruktūra – atlikti patalpų rekonstrukciją, pritaikant jas optimaliam vaikų ir paauglių psichiatrijos paslaugų teikimui, įrengti vidinį kiemėlį vaikų ir paauglių užimtumui, įsigyti vaikų ir paauglių psichiatrijos paslaugų teikimui būtina įranga. Projektas, 2012-09-30 įgyvendintas sėkmingai, pasiekti projekto tikslai ir uždaviniai - ženkliai pagerėjo teikiamų paslaugų kokybė, gydymo sąlygos. Teikiamų paslaugų apimtys ženkliai nekito, tačiau projekto tikslas nebuvo suteikti kuo daugiau paslaugų, pagrindinis tikslas - sudaryti Vaikų ir paauglių psichiatrijos sektoriaus specialistams tinkamas sąlygas, teikti kokybišką ir savalaikę pagalbą Lietuvos vaikams, sergantiems psichikos ligomis.

² Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos 2017-07-13 raštas Nr. (10.1.3.3-424)10-5867.

8. Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikos informavo³, kad Kauno klinikų vaikų ir paauglių psichiatrijos sektoriuje (vėliau-sektorius) gydomi vaikai nuo 6 iki 18 metų amžiaus, esant indikacijoms, gali būti gydomi ir mažesni vaikai su tėvais. Ambulatoriškai bei kituose Kauno klinikų vaikų ligų skyriuose konsultuojami ir gydomi vaikai, turintys psichikos ir elgesio sutrikimų nuo 0 iki 18 metų. Kauno klinikų Vaikų ir paauglių psichiatrijos sektoriaus komandos specialistai vidutiniškai per metus ambulatoriniame skyriuje suteikia daugiau nei 1500, Skubios pagalbos skyriuje - apie 800, kituose Kauno klinikų stacionaro padaliniuose - apie 300 konsultacijų, Vaikų ir paauglių psichiatrijos stacionare (15 lovų) gydoma apie 250-300 pacientų. Pagalba teikiama vaikams, sergantiems šizofrenija ir kitomis vaikų amžiaus psichozėmis, taip pat turintiems elgesio, emocijų, bendravimo, psichologinės raidos bei kitų psichikos sutrikimų.

9. Atsižvelgiant į tai, kad gydant pacientus, besikreipiančius į Vaikų ir paauglių psichiatrijos poskyrį, yra labai svarbu sukurti tinkamą aplinką, kuri skatintų vaiką ir jo artimuosius bendrauti, bet tuo pačiu leistų užtikrinti konfidencialumą bei pacientų ir darbuotojų saugumą, buvo suplanuota pritaikyti patalpas tinkamam paslaugų teikimui - esamas Vaikų ir paauglių psichiatrijos sektoriaus patalpas (apie 290 m²) renovuoti bei išplėsti, pastatant apie 300 m² priestatą bei įrengiant apie 100 m² kiemelį. Įgyvendinus projektą buvo pagerintos pacientų gydymo sąlygos stacionare: iki projekto įgyvendinimo vienoje palatoje buvo gydoma po du - šešis pacientus, įgyvendinus projektą ne daugiau nei du pacientai.

Vykdamas Projektą buvo įsigyta paslaugų teikimui reikalinga įranga: medicininiai baldai; metodinės priemonės, skirtos ligų diagnostikai bei gydymo efektyvumo vertinti; priemonės, būtinos užtikrinti tinkamą paslaugų teikimą bei sukurti tinkamą bei kuo artimesnę namams aplinką (įrengti užimtumo kambariai, pvz. pacientų užimtumui bei bendravimui skatinti įrengtas sporto kambarys, muzikos terapijos kambarys, psichologų kabinetai ir pan.). Projekto lėšomis įrengus užimtumo kiemelį, stacionare gydomi vaikai, prižiūrimi sektoriaus darbuotojų, gali laisvą laiką leisti gryname ore, taip skatinamas jų judrumas, bendravimas ir pan.

Įgyvendinus projektą buvo pasirašyta sutartis su Kauno teritorine ligonių kasa bei pradėtos teikti vaikų ir paauglių psichiatrijos dienos stacionaro paslaugos.

10. Sektoriuje dirba specialistų komanda: vaikų ir paauglių psichiatras, psichologas, užimtumo terapeutas, auklėtoja, slaugytoja, socialinis darbuotojas. Vaikų ir paauglių psichiatrai dirba 2,4 etato (projekto vykdymo laikotarpiu padidėjo 0,5 etato), psichologas 1,5 etato, užimtumo terapeutas 1,5 etato, vaikų priežiūros darbuotojas 1,5 etato, slaugytojas 10 etatų, soc. darbuotojas 1,0 etato. Diferencinės diagnostikos tikslais gali būti kviečiami kiti vaikų ligų specialistai, logoterapeutas.

Kauno klinikų Vaikų ir paauglių psichiatrijos sektoriaus etatų sąrašas

Pavadinimas	Viso etatų:
Gydytojas vaikų ir paauglių psichiatras	2,40 ¹
Psichologas	1,50
Užimtumo terapeutas	1,50
Vaikų priežiūros darbuotojai	1,50
Vyresnysis psichikos sveikatos slaugos administratorius	1,00
Bendrosios praktikos slaugytojas	10,00
Socialinis darbuotojas	1,00

¹ projekto vykdymo laikotarpiu padidėjo 0,5 etato

Sektoriuje pagalba teikiama vaikams, patiriantiems krizes, sergantiems depresija, turintiems minčių apie savižudybę bei bandžiusiems nusižudyti, sergantiems šizofrenija ir kitomis vaikų

³ Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikų 2015-10-14 raštas Nr. S-(1.18)-13622.

amžiaus psichozėmis, taip pat turintiems kitų elgesio, emocijų, bendravimo, psichologinės raidos sutrikimų, t. y. gydomi visi vaikų ir paauglių psichikos sutrikimai pagal TLK-10 AM sisteminį ligų sąrašą. Sektoriuje užtikrinama galimybė diagnozuoti ir gydyti sudėtingus klinikinius atvejus, kai reikalinga radiologinė diagnostika, vaikų neurologo, endokrinologo, dietologo, traumatologo ar kitų specialistų konsultacijos, gydymo rekomendacijos. Gydymui taikomi mokslo įrodymais pagrįsti gydymo metodai.

Sektorius pasižymi teikiamų paslaugų integralumu. Teikiamos visos reikalingos vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros paslaugos vienoje vietoje. Šiuo metu vaikų ir paauglių psichiatrijos specialistai teikia antrinio lygio ambulatorines paslaugas, dienos stacionaro paslaugas (10 vietų) ir turi 15 vietų paros stacionarą. Pagal paciento būklės sunkumą galima racionaliausiai parinkti ir taikyti tinkamiausias paslaugas, jam sveikstant ar būklei sunkėjant nukreipiant iš vienos paslaugos į kitą. Teikiamos tiek skubios medicininės pagalbos, tiek planinės paslaugos.

11. Padalinyje vykdomos įvairios terapijos. Aplinkos terapija - struktūruota vaikui, paaugliui ir / ar jų grupei dienos stacionare ir stacionare taikoma programa, kuri padeda saugiai jaustis, moko suvokti elgesio pasekmes ir sąmoningai rinktis tinkamus elgesio būdus bei įsisavinti įgūdžius būtinus socialinei kompetencijai atstatyti. Aplinkos terapijos komponentai: struktūruotos aplinkos sukūrimas; mokymo, užimtumo ir fizinio aktyvumo organizavimas; vaiko ar paauglio elgesio valdymas, korekcija; terapinės erdvės, suskirstytos į zonas, įrengimas. Užimtumo ir meno terapijos metu naudojant piešimo, lankstymo ir kitas kūrybines priemones mokosi bendravimo ir emocijų raiškos įgūdžių. Lauko kiemelyje bei viduje esančioje sporto salėje vaikai sportuoja ir žaidžia įvairius žaidimus. Naudojant video ir audio įrangą vaikams taikoma filmų terapija, kai su vienu iš specialistų žiūrimas filmas ir vėliau jis aptariamas. Taikoma biblioterapija, parenkant pacientui tinkančią grožinę literatūrą. Pacientams taikoma ergoterapija, individuali ir grupinė psichoterapija, šeimos konsultavimas. Jei paciento būklė yra sunki, taikoma intensyvi psichiatrinė slauga - nuolatinis individualus stebėjimas ir paciento slaugos procesas, atliekamas psichikos sveikatos slaugytojo.

12. Siekiant ateityje pagerinti teikiamą paslaugų kokybę bei prieinamumą, Kauno klinikų atstovų nuomone, reikėtų plėsti vaikų dienos stacionaro paslaugų apimtį; ambulatorines paslaugas, suteikiant daugiau kompleksinių paslaugų pacientams, kuriems jos neprieinamos pagal gyvenamą vietą; tuo tikslu įsteigti papildomus gydytojo vaikų ir paauglių psichiatro etatus; gerinti kokybiškų vaikų ir paauglių psichiatrijos paslaugų prieinamumą pagal gyvenamą vietą suteikiant telemedicinos paslaugas (konsultacijas) ten dirbantiems šeimos gydytojams ir specialistams.⁴

Dėl VŠĮ Klaipėdos apskrities ligoninės „Diferencijuoto kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai skyriaus įkūrimas VŠĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės Psichiatrijos filiale“ vykdyto projekto

13. Projekto „Diferencijuoto kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai skyriaus įkūrimas VŠĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės Psichiatrijos filiale“ tikslas - sukurti šiuolaikišką vaikų ir paauglių skyrių, pagerinti specializuotų vaikų ir paauglių psichikos sveikatos stacionarių ir ambulatorinių paslaugų kokybę ir prieinamumą, efektyviai gydyti vaikų psichikos sveikatos sutrikimus, teikti mobiliąs paslaugas šeimoms.

14. VŠĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės⁵ pateiktoje informacijoje nurodyta, jog VŠĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės Psichiatrijos filiale įkurtas diferencijuoto kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai skyrius atnešė naudos pacientams ir jų šeimoms, kuriems teikiama kvalifikuota psichiatrinė pagalba, o taip pat ir darbuotojams, kuriems pagerėjo darbo sąlygos. 2012-08-31 įgyvendinto (bendra projekto vertė 585 719,68 EUR) projekto metu kapitališkai suremontuotos I aukšto patalpos (1018 kv. m.), esančios adresu Bokštų g. 6, įrengtas 20-ties lovų vaikų ir paauglių skyrius (iš jų 10 lovų - stacionarinėms paslaugoms, 5 lovos - krizių

⁴ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos 2017-07-13 raštas Nr. (10.1.3.3-424)10-5867.

⁵ VŠĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės 2015-09-29 raštas Nr. (1.31)-S3-896.

intervencijos paslaugoms, 5 lovos - dienos stacionaro paslaugoms), pagerinta specializuotų vaikų ir paauglių psichikos sveikatos stacionariųjų ir ambulatorinių paslaugų kokybė, prieinamumas.

Įgyvendinus projektą, vaikų skyrius perkeltas į suremontuotas didesnes patalpas su papildomais kabinetais, sporto sale, užsiėmimų patalpomis, terapijų kabinetais. Sudaryta galimybė taikyti vienu metu kelias terapijas, užimtumo formas, sugrupuojant vaikus pagal jų amžių, pomėgius.

15. Skyriuje gydomi vaikai ir paaugliai nuo 5 iki 18 metų. Ambulatorinės vaikų ir paauglių psichiatro paslaugos teikiamos nuo 0 m. iki 18 m. amžiaus vaikams. Paslaugos teikiamos esant visiems vaikų ir paauglių psichikos sveikatos sutrikimams pagal TLK - 10 - AM sisteminį ligų sąrašą. Iki projekto įgyvendinimo buvo teikiamos ambulatorinės konsultacijos ir stacionarinės paslaugos 11 lovų vaikų ir paauglių skyriuje. Įgyvendinus projektą lovų skaičius padidėjo nuo 11 iki 20. Skyriuje teikiamos šios kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai paslaugos: vaikų ir paauglių psichiatrijos IIB, IIC; ambulatorinės vaikų ir paauglių psichiatrijos, psichoterapijos; vaikų ir paauglių psichiatrijos dienos stacionaro (IIA). Pradėjus teikti kompleksines paslaugas (dienos stacionaro (IIA), krizių intervencijos (IIC), vaikų psichiatrijos stacionaro (IIB), ambulatorinių konsultacijų), padidėjo paslaugų pasirinkimo galimybė.

Vaikų psichiatrijos skyriuje vykdomos terapijos: aplinkos terapija, muzikos, meno, ergoterapijos, psichoterapija (individuali ir grupinė), audiovizualinė terapija, smėlio dėžės terapija, terapija su kinetiniu smėliu, vaikų žaidimų psichoterapija (individuali ir grupinė). Nuo 2015 m. gruodžio mėn. pradėta taikyti kognityvinės terapijos kompiuterizuota programa RehaCom. 2016 m. gegužės mėn. 19 d. pasirašyta viešojo pirkimo - pardavimo sutartis su UAB „Slaugivita“ dėl SNOEZELEN aplinkos kambario įrengimo, darbai vykdomi.

16. Padidėjus vaikų ir paauglių psichiatrų skaičių iki 2,25 etatų, atsirado galimybė daugiau dėmesio skirti ambulatorinėms konsultacijoms, stacionariai pagalbai, šeimų konsultavimui.

Padidintas vaikų priežiūros darbuotojų skaičius iki 3,5 et., tai leido pagerinti galimybes apsaugoti vaikus ir paauglius nuo jų psichiką žeidžiančių veiksnių, sumažinti konfliktus tarp vaikų, išvengti traumų. Padidėjus specialistų skaičių, sėkmingiau, kokybiškiau organizuojamas darbas komandiniu principu, įtraukiant vaikų priežiūros darbuotojus, psichikos sveikatos slaugytojas, psichologą, socialinį darbuotoją.

VšĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės vaikų ir paauglių psichiatrijos sektoriaus etatų sąrašas

Pavadinimas	Viso (pagal etatų sąrašą)	Iš jų:	
		Užimta	Laisva
Ambulatorinės paslaugos			
Vaikų ir paauglių psichiatras	0,25 ¹	0,25	0,00
Vaikų ir paauglių psichiatrijos, krizių intervencijos ir dienos stacionaro			
Vaikų ir paauglių psichiatras	1,75 ²	1,75	0,00
Psichikos sveikatos slaugytojas	8,25	7,25 ³	1,00
Medicinos psichologas	1,00	1,00	0,00
Psichoterapeutas	1,00	0,50	0,00
Vaikų priežiūros darbuotojas	3,00 ⁴	2,00	1,00
Auklėtojas	1,50 ⁵	1,50	1,50

¹ nuo 2016-09-01 planuojama patvirtinti 1,25 etato

² nuo 2016-09-01 planuojama patvirtinti 2,75 etato, tačiau patvirtinta 2,5 etato

³ nuo 2016-08-01 užimta 8,25 etato

⁴ nuo 2016-08-01 patvirtinti 2,0 etatai, užimta 1,0 etato

⁵ nuo 2016-08-01 patvirtinti 2,5 etato, užimta 2,5 etatai

Gydytojais psichiatrai (suaugusiųjų) ambulatorinių bei stacionariųjų paslaugų vaikams neteikia. Vaikų psichiatrijos skyriuje numatyta 20 lovų (iš jų 10 lovų vaikų ir paauglių

psichiatrijos, 5 - krizių intervencijos, 5 - dienos stacionaro paslaugoms). Lovų skaičius projekto vykdymo metu nesikeitė.

17. Įrengus atskirą priėmimo kambarį, paspartėjo vaikų ir paauglių patekimas į skyrių. Krizių intervencijos paslaugų teikimas suteikė galimybę nedelsiant reaguoti į krizės ištiktą vaiką ar paauglį ir jį skubiai hospitalizuoti. Padidėjus skyriaus patalpoms, pagerėjo sąlygos aplinkos terapijai, struktūruotai veiklai: išsiplėtė laisvalaikio ir užimtumo organizavimo galimybės; sudarytos puikios sąlygos lavinimui, žaidimams, sportui, judėjimui; išplėstas muzikos terapijos, meno terapijos (pradėta taikyti smėlio dėžės terapija), ergoterapijos užsiėmimų spektras. Įrengus atskirą saugų kiemelį su žaidimų aikštele, užtikrintas vaikų ir paauglių saugumas žaidžiant lauke, sumažėjo pagėgimų tikimybė. Įrengta didelė ir šiuolaikiška sporto salė, jos inventorius praplėtė užimtumo galimybes įvairaus amžiaus ir įvairių sutrikimų turintiems vaikams ir paaugliams. Modernizavus užimtumo kabinetą (kompiuteriai, XBOX įranga) sudarė galimybę vaikams ir paaugliams, turinčiams bendravimo problemų, įtraukti į veiklą, mokytis žaisti komandinius žaidimus, koncentruoti dėmesį, lavinti mąstymą.

18. Dėl padidėjusio paslaugų poreikio susidaro eilės tiek ambulatorinėms, tiek stacionarinėms paslaugoms vaikams gauti (1-2 savaitės). Siekiant padidinti psichikos, elgesio ir emocijų turinčių sutrikimų vaikų sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą, reikalingi papildomi žmogiškieji išteklių tiek stacionare, tiek ambulatoriniame konsultaciniame skyriuje (vaikų ir paauglių psichiatrų). Ateityje numatoma gerinti psichosocialinės reabilitacijos paslaugų kokybę ir plėsti tiek ambulatorines, tiek stacionarines psichoterapijos paslaugas vaikams⁶.

Dėl VŠĮ Respublikinės Šiaulių ligoninės „Diferencijuoto kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai centro įkūrimas VŠĮ Respublikinėje Šiaulių ligoninėje“ vykdyto projekto

19. „Diferencijuoto kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai centro įkūrimas VŠĮ Respublikinėje Šiaulių ligoninėje“ projekto metu buvo numatyta rekonstruoti ir įrengti patalpas, įsigyti būtina psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai teikimui reikalingą įrangą, sudaryti mobilias specialistų komandas ir teikti skubias reikiamas paslaugas pacientams.

VŠĮ Respublikinės Šiaulių ligoninės pateiktoje informacijoje⁷ nurodyta, jog Projekto, įgyvendinto 2012-11-30 (bendra projekto vertė 627 554,32 EUR) metu buvo rekonstruotos ir įrengtos centro patalpos (apie 1132 kv. m.), įrengtas apie 292 kv. m. ploto vidinis saugus kiemelis skirtas pacientų pasivaikščiavimams ir žaidimams, įsigyta būtina psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai teikimui reikalinga medicininė įranga, medicininiai ir kiti baldai, kompiuterinė technika, tikslinė transporto priemonė (lengvasis automobilis), taip pat pacientų užimtumui ir gydymui būtinas inventorius, skirtas sporto, aplinkos ir muzikos terapijai.

20. Iki Projekto įgyvendinimo pradžios Vaikų psichiatrijos skyriuje buvo teikiamos vaikų ir paauglių psichiatrijos ambulatorinės antrinio lygio ir vaikų ir paauglių psichiatrijos stacionarinės antrinio lygio (II B) paslaugos, skyriuje buvo 20 lovų. Šiuo metu Centre funkcionuoja 25 lovos: 3 lovos skirtos vaikų ir paauglių krizių intervencijos stacionarinėms paslaugoms, 17 lovų – vaikų ir paauglių psichiatrijos stacionarinėms paslaugoms ir 5 lovos – dienos stacionarą lankantiems vaikams ir paaugliams.

Centre priimami vaikai ir paaugliai iki 18 metų amžiaus pagal TLK-10-AM sisteminių ligų sąrašą. Projekto įgyvendinimo laikotarpiu nuo 2012-07-01 buvo pradėtos teikti naujos sveikatos priežiūros paslaugos - krizių intervencijos (IIC) ir dienos stacionaro (IIA). Centro veiklos rodiklių analizė atskleidžia, kad iki Projekto įgyvendinimo ir įgyvendinus Projektą (2012 m., 2013 m. ir 2014 m.) teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų apimtys išaugo labai ženkliai, pagerėjo paslaugų kokybė ir prieinamumas.

21. 2016-01-01 Vaikų ir paauglių psichiatrijos centre dirbo⁸ 2 vaikų ir paauglių psichiatrai 1,5 etato krūviu ir 1,0 etatu dirbanti centro vedėja turinti vaikų ir paauglių psichiatro licenciją, priimanti pacientus 1,0 etato krūviu. Vienam vaikų ir paauglių psichiatrai tenka apie 15 pacientų.

⁶ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos 2017-07-13 raštas Nr. (10.1.3.3-424)10-5867.

⁷ VŠĮ Respublikinės Šiaulių ligoninės 2015-10-01 raštas Nr. S-7465(1.19).

⁸ VŠĮ Respublikinė Šiaulių ligoninė 2016-09-06 raštas Nr. S-5719(1.24).

Šiuo metu VPPC trūksta gydytojo galinčio dirbti 1,0 etatu. Ambulatorinės vaikų ir paauglių psichiatro konsultacinės paslaugos teikiamos 0,375 etato krūviu. Dėl žmogiškųjų išteklių trūkumo įgyvendinus projektą gydytojų vaikų ir paauglių psichiatrų etatų skaičius išlieka toks pats kaip ir iki projekto.

Dėl padidėjusio paslaugų poreikio, įstaigoje yra susidariusios eilės: ambulatorinėms paslaugoms gauti iki 1 mėnesio eilė. Stacionarinėms paslaugoms gauti iki 2 mėnesių eilė. Eilės susidaro dėl specialistų trūkumo Šiaulių regiono psichikos sveikatos centruose, kuomet laiku nesuteikiama pagalba vaikams arti gyvenamosios vietos.

VšĮ Respublikinės Šiaulių ligoninės Psichiatrijos klinikos Vaikų ir paauglių psichiatrijos centro etatų sąrašas

Pavadinimas	Viso (pagal etatų sąrašą)
Ambulatorinės paslaugos	
Vaikų ir paauglių psichiatras	0,375
Vaikų ir paauglių stacionaro	
Vaikų ir paauglių psichiatras	3,50
Psichikos sveikatos slaugytojas	12 slaugytojų
Medicinos psichologas	4,0
Socialinis darbuotojas	1,0
Vaikų priežiūros darbuotojas	5,5
Auklėtojas	1,5 ⁵

22. Centre teikiamos įvairiapusės kompleksinės psichikos sveikatos priežiūros paslaugos: individuali ir grupinė psichoterapija; šeimos konsultavimas; aplinkos terapija (skirta elgesio terapijai ir elgesio keitimui); kūrybiniai darbeliai, judrieji žaidimai, sportas, muzikos terapija, šviesos terapija, relaksacija, biblioterapija, fizinė rehabilitacija (mankšta, masažas).

23. Plėtojant psichikos sveikatos priežiūros paslaugas vaikams ir paaugliams, gerinant jų prieinamumą, numatoma plėsti psichiatrijos specialistų komandą, kuri užtikrintų kokybiškesnes ambulatorines - konsultacines paslaugas, taip pat plėsti dienos stacionaro specialistų komandą (papildomai reikia vaikų ir paauglių gydytojo psichiatro, logoterapeuto, psichoterapeuto, socialinio darbuotojo).⁹

Dėl VšĮ Respublikinės Panevėžio ligoninės vykdyto projekto „Diferencijuotos kompleksinės pagalbos vaikui ir šeimai centro įkūrimas VšĮ Respublikinėje Panevėžio ligoninėje“

24. Projekto „Diferencijuotos kompleksinės pagalbos vaikui ir šeimai centro įkūrimas VšĮ Respublikinėje Panevėžio ligoninėje“ metu buvo numatyta rekonstruoti ir suremontuoti VšĮ Respublikinės Panevėžio ligoninės Konsultacijų poliklinikos II korpuso patalpas, pritaikyti kokybiškoms ir prieinamoms psichikos sveikatos priežiūros paslaugoms teikti, įsigyti baldus, reikiamą kompiuterinę techniką ir medicinos įrangą, automobilį, skirtą vykti į krizės vietas.

VšĮ Respublikinė Panevėžio ligoninė informavo¹⁰, jog 2011-09-30 įgyvendinus Projektą (bendra projekto vertė 225 312,25 EUR) buvo rekonstruotos ir įrengtos patalpos (197,58 kv. m.), įrengtas vidinis kiemelis, įsigyta kompiuterinė ir programinė įranga, automobilis, testai, muzikinis centras, namų kino sistema, bėgimo takelis, relaksaciniai foteliai, stalo žaidimai, piešimo įranga, baldai kabinetams, tai leidžia teikti įvairiapusiškas, kompleksines terapines priemones, pagerino sąlygas pacientams bei personalui, pagerėjo paslaugų prieinamumas. Įgyvendinus Projektą vaikų ir paauglių psichiatrijos stacionarinių bei ambulatorinių paslaugų apimtys, taip pat kasmet vis

⁹ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos 2017-07-13 raštas Nr. (10.1.3.3-424)10-5867.

¹⁰ VšĮ Respublikinės Panevėžio ligoninės 2015-10-02 raštas Nr. (K2-3415).

daugiau suteikiama vaikų ir paauglių psichiatrijos dienos stacionaro paslaugų. Stacionarinėms paslaugoms eilių nėra, ambulatorinėms paslaugoms eilės nuo 15 iki 25 dienų.

25. Iki projekto įgyvendinimo VšĮ Respublikinėje Panevėžio ligoninėje buvo teikiamos stacionarinės vaikų psichiatrijos bei ambulatorinės specializuotos paslaugos - vaikų ir paauglių psichiatro konsultacijos. Įgyvendinus Projektą įkurtas vaikų ir paauglių psichiatrijos dienos stacionaras ir nuo 2012 m. lapkričio mėn. pradėtos teikti vaikų ir paauglių dienos stacionaro paslaugos (2012-03-13 sudaryta sutartis su Panevėžio teritorine ligonių kasa). Respublikinėje Panevėžio ligoninėje konsultuojami ir gydomi vaikai iki 18 metų su psichikos, raidos sutrikimais, elgesio ir emocinėmis problemomis TLK-10 AM F30 - F59; F80 - F99.

26. VšĮ Respublikinės Panevėžio ligoninės stacionare dirba vaikų ir paauglių psichiatras 0,5 etato ir vaikų psichologas 1,0 etatas, socialinis darbuotojas pagal poreikį kartu su kitais padaliniais 1,0 etatas. Ambulatorinėje grandyje vaikų psichiatras konsultuoja 0,5 etato krūviu ir 0,5 etato krūviu dirba dienos stacionare (1,25 etato krūviu gydytoja yra atostogose vaiko auginimui).

VšĮ Respublikinės Panevėžio ligoninės darbuotojų etatai psichikos sveikatos priežiūros paslaugas vaikams ir paaugliams teikti

Pavadinimas	Viso (pagal etatų sąrašą)	Iš jų:	
		Užimta	Laisva
Ambulatorinės paslaugos			
Vaikų ir paauglių psichiatras	1,25	1,25	0,00
Socialinis darbuotojas	0,50	0,50	0,00
Medicinos psichologas	0,50	0,50	0,00
Bendrosios praktikos slaugytojas	0,50	0,50	0,00
Vaikų ir paauglių stacionaro			
Vaikų ir paauglių psichiatras	0,50	0,50	0,00
Medicinos psichologas	1,00	1,00	0,00
Socialinis darbuotojas	1,00 ¹	1,00	0,00
Vaikų ir paauglių dienos stacionaro			
Socialinis darbuotojas vaikų priežiūrai	0,75	0,75	0,00
Medicinos psichologas	1,00	1,00	0,00
Kineziterapeutas	0,125	0,125	0,125
Bendrosios praktikos slaugytojas	0,50	0,50	0,50

¹ pagal poreikį su kitais padaliniais

27. Iki projekto įgyvendinimo buvo tik 5 stacionarinės lovos ir ambulatorinės konsultacijos. Šiuo metu įstaigoje Vaikų ligų skyriaus sudėtyje funkcionuoja 5 stacionarinės psichiatrinės pagalbos vaikams paslaugų lovos, 1 krizių intervencijos ir 8 lovos dienos stacionare. Vaikų ir paauglių psichiatrijos dienos stacionare vienu metu specialistų komanda dirba su 6 vaikais. Vaikų psichiatrijos dienos stacionaro specialistų komandą sudaro gydytojai vaikų ir paauglių psichiatrai, medicinos psichologai, socialinė darbuotoja, bendrosios praktikos slaugytoja, logopedė, esant reikalui šeimos narius konsultuoja gydytojas psichiatras.

28. Įstaigoje taikomi diagnostikos metodai - intelekto ištyrimas: WISC III, WASI metodikomis; sunkumų vertinimas: YST, CBCL klausimynai; nuotaikos, emocinės būklės vertinimas: Beck, HAD, Zung skalėmis; Projekciniai tyrimo metodai: HTP, KŠP (kinetinis šeimos piešinys); dėmesio ir atminties vertinimas (Shulte lentelės, „10 žodžių metodika“), mąstymo tyrimai (4-1 metodika, piktogramos, sąvokų palyginimas, objektų klasifikavimas).

Taikomi gydymo ir psichosocialinių intervencijų metodai: individualus ir grupės psichologinis konsultavimas, šeimos psichologinis konsultavimas, aplinkos terapija, relaksacija, dailės terapijos principų taikymas. Vaikų psichikos, elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių vaikų sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą galėtų pagerinti vaikų ir paauglių psichiatrų didesnis specialistų ruošimo skaičius universitetuose ir studentų motyvacijos didinimas pasirinkti šią specialybę¹¹

29. Siekiant teikti vaikų ir paauglių psichiatro paslaugas regione, planuojama dalyvauti įgyvendinant Sveikatos netolygumų mažinimo Lietuvoje 2014—2023 m. veiksmų plano priemonę Nr. 47.10 „Sukurti ir įdiegti į asmens sveikatos priežiūros sistemos praktiką integruotų vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros paslaugų modelį, apimančią pirminio, antrinio ir tretinio lygio paslaugas dviejose asmens sveikatos priežiūros srityse“¹².

30. Siekama apžvelgti ir įvertinti teiktų psichikos sveikatos priežiūros paslaugų vaikams ir paaugliams pokyčius, projektus vykdydžiusiose stacionarinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigose, vaiko teisių apsaugos kontrolierė kreipėsi į teritorines ligonių kasas ir prašė, remiantis privalomojo sveikatos draudimo informacinės sistemos „Sveidra“ duomenimis, pateikti informaciją apie vaikams ir paaugliams teiktas paslaugas, atkreipiant dėmesį į unikalių paslaugų gavėjų skaičių (pacientai pagal asmens kodą). Pastebėtina, jog unikalių pacientų skaičius buvo Priemonės Nr. VP3-2.1-SAM-05-V „Diferencijuotų kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai centrų įkūrimas“ įgyvendinimo rodiklis. Lentelėje pateiktas unikalių pacientų skaičius siejamas su pacientų apsilankymų asmens sveikatos priežiūros įstaigose skaičiumi.

Informacija apie vaikams ir paaugliams teiktas sveikatos priežiūros paslaugas

Istaigos pavadinimas	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.	2016 m.
<i>VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikų filialo Vaiko raidos centras¹³</i>					
Ambulatorinės paslaugos	1624	1492	1383	1448	1098
Dienos stacionaro paslaugos	373	274	221	217	171
Vaikų ir paauglių psichiatrijos stacionarinės paslaugos	410	334	289	285	321
<i>Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Kauno klinikos¹⁴</i>					
Ambulatorinės paslaugos	557	720	1003	1292	1152
Dienos stacionaro paslaugos			9	83	65
Vaikų ir paauglių psichiatrijos stacionarinės paslaugos	455	545	564	475	500
<i>VšĮ Respublikinė Klaipėdos ligoninė¹⁵</i>					
Ambulatorinės paslaugos	167	145	151	182	214
Dienos stacionaro paslaugos	8	25	17	36	36
Vaikų ir paauglių psichiatrijos stacionarinės paslaugos	270	253	295	245	266
<i>VšĮ Respublikinė Šiaulių ligoninė¹⁶</i>					
Ambulatorinės paslaugos	251	445	459	484	513
Dienos stacionaro paslaugos	29	96	125	107	109
Vaikų ir paauglių psichiatrijos stacionarinės paslaugos	132	329	319	321	309
<i>VšĮ Respublikinė Panevėžio ligoninė¹⁷</i>					
Ambulatorinės paslaugos	714	735	823	737	637
Dienos stacionaro paslaugos	2	61	90	140	127
Vaikų ir paauglių psichiatrijos stacionarinės paslaugos	196	187	181	108	83

¹¹ VšĮ Respublikinės Panevėžio ligoninės 2016-08-17 raštas Nr. K2-2905.

¹² Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos 2017-07-13 raštas Nr. (10.1.3.3-424)10-5867.

¹³ Vilniaus teritorinės ligonių kasos 2015-10-16 raštas, 2017-03-08 raštas Nr. 3S-2986.

¹⁴ Kauno teritorinės ligonių kasos 2015-11-02 raštas Nr. 3-3205, 2015-12-02 raštas Nr. 3-3829, 2017-03-13 raštas Nr. 3-528.

¹⁵ Klaipėdos teritorinės ligonių kasos 2015-10-21 raštas Nr. 09111, 2017-03-17 raštas Nr. A1-2064.

¹⁶ Šiaulių teritorinės ligonių kasos 2015-10-23 raštas Nr. S-5864, 2017-03-13 raštas Nr. S-882, 2017-03-17 patikslintas atsakymas (reg. E-307).

¹⁷ Panevėžio teritorinės ligonių kasos raštas Nr. 2015-10-20 raštas Nr. 13441, 2017-03-10 raštas Nr. 12-769, 2017-03-20 patikslintas atsakymas (reg. Nr. E-315).

Atkreiptinas dėmesys, jog nuo 2011-06-01 informacinėje sistemoje „Sveidra“ pasikeitė stacionariųjų paslaugų kodavimas (ir apskaitymas), todėl išskirti vaikams teiktas stacionarines paslaugas, pvz., krizių intervencijos, nėra techninių galimybių. Visgi, tenka pripažinti, jog nepaisant psichikos sveikatos priežiūros paslaugų vaikams kiekybinės išraiškos, kuri, neabejotinai svarbi vertinamuoju aspektu, visgi nemažiau reikšminga ir kokybinė paslaugų išraiška, atkreipiant dėmesį į Projekto metu naujos medicininės diagnostinės įrangos įsigijimą, kas leido teikti kokybiškesnes paslaugas. Pažymėtina ir tai, jog įgyvendinus projektuose numatytus tikslus ir uždavinius, buvo įdiegtos naujos paslaugos (pvz., krizių intervencijos paslaugas (IIC), dienos stacionaro paslaugas IIA), kas pagerino psichikos sveikatos priežiūros paslaugų vaikams prieinamumą ir padidino jų apimtį.

Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos parengta informacija apie asmens sveikatos priežiūros įstaigose vaikams suteiktas psichikos sveikatos priežiūros paslaugas (konsultacijas) 2012-2016 m. pateikta Priede.

31. Informacija apie lovų skaičiaus pokyčius sveikatos priežiūros įstaigoms įgyvendinus projektus pateikiama žemiau esančioje lentelėje.

Lovų skaičius pagal vaikams ir paaugliams padaliniuose / sektoriuose / skyriuose teikiamas paslaugas

Įstaiga	Paslaugos pavadinimas			Pastabos
	Vaikų ir paauglių psichiatrijos	Vaikų ir paauglių krizių intervencijos	Vaikų ir paauglių dienos stacionaro	
VŠĮ Vilniaus universiteto Santaros klinikos	9	7	20	Iki 2013 m. vaikų ir paauglių psichiatrijos lovų buvo 15
Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikos	15		10	Dienos stacionaro paslaugos pradėtos teikti nuo 2014-11-07
VŠĮ Respublikinė Klaipėdos ligoninė	10	5	5	Lovų skaičius projekto vykdymo metu nesikeitė
VŠĮ Respublikinė Šiaulių ligoninė	17	3	5	Iki projekto vykdymo skyriuje buvo 20 vaikų ir paauglių psichiatrijos lovų
VŠĮ Respublikinė Panevėžio ligoninė	5	1	8	Iki projekto vykdymo buvo 5 vaikų ir paauglių psichiatrijos lovos

Iš pateiktų duomenų matyti, jog daugiausia lovų stacionarinėms (vaikų ir paauglių psichiatrijos ir krizių intervencijos) ir ambulatorinėms paslaugoms (dienos stacionaro) teikti įsteigta Vaiko raidos centre, VŠĮ Vilniaus universiteto Santaros klinikose, tačiau įvertinant aplinkybę, jog Vaiko raidos centre projekto įgyvendinimo pradžioje buvo 15 vaikų psichiatrijos lovų, tik 2013 m. dėl vieno iš pastato avarinės būklės sumažinus lovų skaičius stacionarinėms paslaugoms teikti. Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikose ir VŠĮ Respublikinė Šiaulių ligoninėje bendras lovų skaičius yra vienodas – 25 lovos, tiek psichiatrijos lovų, tiek dienos stacionaro lovų.

32. Atsižvelgiant į tai, jog 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 2 prioriteto „Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas: sveikatos, švietimo ir socialinė infrastruktūra“ 1 uždavinio „Teikti kokybiškas ir prieinamas sveikatos priežiūros paslaugas“ įgyvendinimo priemonės VP3-2.1-SAM-05-V „Diferencijuotų kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai centrų įkūrimas“ įgyvendinančioji institucija - viešoji įstaiga Centrinė projektų valdymo agentūra (toliau – CPVA arba įgyvendinančioji institucija), buvo kreiptasi į pastarąją instituciją dėl informacijos apie vykdytus Projektus, pateikimo.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2008-11-06 įsakymu Nr. V-1079 „Dėl projektų finansavimo sąlygų aprašo pagal 2007–2013 metų Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priemonę Nr. VP3-2.1-SAM-05-V „Diferencijuotų kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai centrų įkūrimas“ patvirtinimo“ patvirtinto Projektų finansavimo sąlygų aprašo pagal 2007–2013 metų Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priemonę Nr. VP3-2.1-

SAM-05-V „Diferencijuotų kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai centrų įkūrimas“ 3 priedu, kuriame nurodyta, jog stebėsenos rezultato rodiklis yra pacientų, kuriems pagerėjo sveikatos priežiūros paslaugų kokybė ir prieinamumas, skaičius. Baigus įgyvendinti Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 2 prioriteto 1 uždavinį, rezultato rodiklio reikšmė uždavinio lygmeniu bus nustatyta suskaičiavus pacientus pagal asmens kodą. Apraše numatyta, jog metinėje įgyvendinimo ataskaitoje įrašomi kaupiamuoju būdu susumuoti rezultato rodiklio pasiekimo duomenys nuo uždavinio įgyvendinimo pradžios iki ataskaitinio laikotarpio pabaigos.

Remiantis VšĮ Centrinės projektų valdymo agentūros pateiktais¹⁸ priemonės įgyvendinimo stebėsenos rezultato rodikliais, VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikos, kurių sutartyje suplanuota reikšmė pasiekti 2 000,0 pacientų, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Kauno klinikos, kurių sutartyje suplanuota reikšmė pasiekti 1 100,0 pacientų ir VšĮ Respublikinė Šiaulių ligoninė, kurios suplanuota pasiekti 570,0 pacientų, kuriems pagerėjo sveikatos priežiūros paslaugų kokybė ir prieinamumas, skaičius, suplanuotus rodiklius pasiekė.

Tačiau VšĮ Respublikinė Klaipėdos ligoninė, kuri planavo pasiekti 520,0 pacientų, rodiklio nepasiekė, argumentuojant gyventojų emigracija, priverstinio gydymo be tėvų sutikimo, nebuvimu, specialistų stoka.

VšĮ Respublikinė Panevėžio ligoninė taip pat nepasiekė suplanuoto 1300,0 pacientų skaičiaus. Suplanuoto rodiklio reikšmė nepasiekta dėl įvykusios techninės klaidos - neteisingai nurodyto rodiklio skaičiaus sutartyje. Projekto vykdytojas nurodė, jog 1300,0 unikalių pacientų pasiekta per 4 metus, t. y. sumuojant kiekvienų metų unikalius pacientus. Planinė rodiklio reikšmė nekoreguojama, unikalių pacientų skaičius kasmet didėja.

33. Siekdama apžvelgti stacionarines psichiatrijos paslaugas vaikams ir paaugliams teikiančių asmens sveikatos priežiūros įstaigų su veikla susijusius duomenis, vaiko teisių apsaugos kontrolierė taip pat kreipėsi į VšĮ Respublikinę Vilniaus psichiatrijos ligoninę. Atkreiptinas dėmesys, jog pastaroji asmens sveikatos priežiūros įstaiga nedalyvavo šiame tyrime aptariamoje priemonėje.

VšĮ Respublikinė Vilniaus psichiatrijos ligoninė (toliau – RVPL) informavo¹⁹, jog 24 lovos skirtos stacionarinėms paslaugoms. Skyriuje numatyta 11 etatų slaugytojų, 3,0 etatai slaugytojų padėjėjų, 0,5 etato logopedo, 3,0 etatai psichologų, 1,0 etatas socialinio darbuoto, 1,0 etatas socialinio darbuotojo padėjėjo.

VšĮ Respublikinės Vilniaus psichiatrijos ligoninės Universitetinio vaikų ir paauglių skyriaus etatų sąrašas

Pavadinimas	Viso (pagal etatų sąrašą)	Iš jų:	
		Užimta	Laisva
Ambulatorinės paslaugos			
Vaikų ir paauglių psichiatras	0,25	0,25	0,00
Vaikų ir paauglių stacionaro			
Vaikų ir paauglių psichiatras	4,75	4,75	0,00
Vaikų ir paauglių psichiatras–psichoterapeutas	0,25	0,25	0,00
Bendrosios praktikos slaugytojai	11,00	11,00	0,00
Slaugytojų padėjėjai	3,00	3,00	0,00
Medicinos psichologas	3,00	3,00	0,00
Logopedas	0,50	0,50	0,00
Socialinis darbuotojas	1,00	1,00	0,00
Socialinio darbuotojo padėjėjas	1,00	1,00	0,00

¹⁸ VšĮ Centrinės projektų valdymo agentūros 2016-06-27 raštas Nr. 2016/2-4981.

¹⁹ VšĮ Respublikinės Vilniaus psichiatrijos ligoninės 2016-08-04 raštas Nr. K2-933.

Skyriuje vykdoma kompleksinė terapija: medikamentinė, aplinkos, užimtumo, žaidimų, individuali ir grupinė psichoterapinė pagalba, šeimų ir globėjų konsultacijos. Universitetiniame vaikų ir paauglių skyriuje gydomi vaikai nuo 3 m. iki 18 m. amžiaus, sergantys įvairiais psichikos sutrikimais (pagal TLK-10-AM sisteminę ligų sąrašą F06-07, F.10, F.20, F.21, F.25, F.32, F.40., F.50, F.60, F.70, F.80, F.90). RVPL Universitetiniame vaikų ir paauglių skyriuje stacionarinėms ir ambulatorinėms paslaugoms eilių nėra.

Įstaigos atstovų nuomone, siekiant sisteminių pokyčių, kurie galėtų padidinti psichikos, elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių vaikų sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą, būtina užtikrinti kokybišką komandinę specialistų pagalbą vaikams pagal gyvenamą vietą, plėsti dienos stacionarus prie pirminių psichikos sveikatos centrų.

34. Valstybinės akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos kompiuterinės informacinės duomenų bazės duomenimis²⁰, šiuo metu 100 gydytojų turi galiojančias medicinos praktikos licencijas verstis medicinos praktika pagal gydytojo vaikų ir paauglių psichiatro profesinę kvalifikaciją ir 561 gydytojai turi galiojančias medicinos praktikos licencijas verstis medicinos praktika pagal gydytojo psichiatro profesinę kvalifikaciją.

Dėl medicinos praktikos licencijų verstis medicinos praktika pagal *gydytojo vaikų ir paauglių psichiatro* profesinę kvalifikaciją, 2016 m. išduotos 6 licencijos, 1 licencijos galiojimas sustabdytas ir 3 licencijų galiojimas panaikintas. 2017 m. išduota 1 licencija.

Dėl medicinos praktikos licencijų verstis medicinos praktika pagal *gydytojo psichiatro profesinę* kvalifikaciją, tai 2016 m. išduota 13 licencijų, 6 licencijų galiojimas sustabdytas ir 9 licencijų galiojimas panaikintas. 2017 m. 2 licencijų galiojimas panaikintas.

35. Remiantis Valstybinio psichikos sveikatos centro interneto svetainėje²¹ pateiktais duomenimis apie pirmines psichikos sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių įstaigų specialistų etatus, vaikų ir paauglių gydytojai psichiatrai užima 36,38 etato.

36. Sveikatos apsaugos ministerijos, įvertinusios asmens sveikatos priežiūros įstaigų pateiktą informaciją apie pasiektus projektų rezultatus, nuomone²², buvo sudarytos prielaidos teikti geros kokybės ir prieinamas vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros paslaugas (ambulatorines-konsultacines, dienos stacionaro, krizių intervencijos, stacionaro):

- pradėta teikti daugiau vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros paslaugų, t. y. kai kuriose įstaigose pradėtos teikti vaikų ir paauglių psichiatrijos dienos stacionaro bei vaikų ir paauglių krizių intervencijos stacionarinės paslaugos, kurios iki tol nebuvo teikiamos, kadangi anksčiau nebuvo reikiamos infrastruktūros;

- projekto lėšomis modernizuota jau teikiamų paslaugų (vaikų ir paauglių psichiatrijos ambulatorinės, vaikų ir paauglių psichiatrijos stacionarinės) infrastruktūra.

37. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. liepos 16 d. įsakymu Nr. V-815 buvo patvirtintas Sveikatos netolygumų mažinimo Lietuvoje 2014-2023 m. veiksmų planas (toliau - Veiksmų planas), kuriame numatytos ir aprašytos strateginės kryptys, priemonės ir kurių įgyvendinimas padėtų sumažinti tam tikruose šalies regionuose (teritorijose) bei skirtingoms socialinėms grupėms priklausančių asmenų sveikatos būklės netolygumų ir prieinamumo prie sveikatos priežiūros skirtumų, mastą.

Viena iš Veiksmų plano Vaikų sveikatos stiprinimo, ligų profilaktikos bei efektyvaus gydymo užtikrinimo krypties uždavinių įgyvendinimo priemonių yra Vaikų psichikos ir vaikų ankstyvosios raidos sutrikimų profilaktikos, ankstyvos diagnostikos, vaikų raidos sutrikimų ankstyvosios reabilitacijos paslaugų ir sveikatos priežiūros paslaugų vaikams, turintiems psichikos ir (ar) vaikų ankstyvosios raidos sutrikimų, prieinamumo ir kokybės gerinimas.

Siekiant gerinti psichikos ir vaikų ankstyvosios raidos sutrikimų profilaktiką, ankstyvąją diagnostiką, gerinti vaikų raidos sutrikimų ankstyvosios reabilitacijos paslaugų ir sveikatos priežiūros paslaugų vaikams, turintiems psichikos ir (ar) ankstyvosios raidos sutrikimų,

²⁰ Valstybinės akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos 2017-04-13 raštas Nr. D2-2574-(6.18).

²¹ http://www.vpsc.lt/images/etatai_2016_01_01.pdf

²² Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos 2017-07-13 raštas Nr. (10.1.3.3-424)10-5867.

prieinamumą ir kokybę, mažinti socialinę atskirtį, taip pat mažinant teritorinius sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo netolygumus tarp didžiųjų miestų ir rajonų savivaldybių, numatoma:

- parengti ir įgyvendinti pozityvios tėvystės įgūdžių mokymo programas tėvams, auginantems vaikus, turintiems elgesio, emocinių sutrikimų, kuriomis siekiama ugdyti veiksmingus tėvystės įgūdžius, stiprinti tėvystės kompetencijas bei gerinti vaikų ir paauglių psichikos sveikatą ir vykdyti psichikos sutrikimų prevenciją;

- parengti ir patvirtinti savižudybių rizikos įvertinimo ir pirmosios psichologinės pagalbos mokymų programą, skirtą įvairių specialybių sveikatos priežiūros specialistams;

- įgyvendinti parengtą tėvystės įgūdžių ugdymo ir tėvų konsultavimo programą, skirtą šeimoms, kuriose bent vienas iš tėvų serga psichikos liga; šeimoms, kuriose bent vienas vaikas serga psichikos liga; socialinės rizikos šeimoms;

- vykdyti mokslo žiniomis ir (ar) tarptautine patirtimi pagrįstas socialinio ir emocinio ugdymo programas mokyklose, kurios prisideda prie psichikos sveikatai darančių įtaką veiksmų valdymo, tarpusavio santykių, bendruomeniškumo, pagarbos supratimo ugdymo bei moko valdyti emocijas, stresą, prisideda prie priklausomybių prevencijos;

- parengti ir įgyvendinti bandomąją Vaikų, sergančių autizmu tėvų mokymo programą (programą išklausys apie 100 tėvų per metus) ir išleisti metodines rekomendacijas specialistams;

- parengti ir įgyvendinti bandomąją Neišnešiotų naujagimių tėvų mokymo programą ir išleisti metodines rekomendacijas specialistams;

- atlikti vaikų patiriamo smurto, save žalojančio elgesio, jiems suteiktos pagalbos tyrimą;

- atnaujinti vaiko prievartos diagnostikos metodines rekomendacijas ir jas išleisti;

- vykdyti vaikų ir paauglių psichikos sveikatos ir emocinės gerovės priežiūros sistemas, teikiamų paslaugų kokybės ir veiksmingumo bei jų atitikties pagrindiniams vaiko teisių principams stebėseną ir teikti duomenis Valstybiniam psichikos sveikatos centrui;

- atnaujinti Vaikų ligoninės, VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikų filialo, Vaiko raidos centro (Vilniaus regiono kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai centro ir Universitetinio vaikų ir paauglių psichiatrijos ir socialinės pediatrijos centro) infrastruktūrą (naujo (-ų) pastato (-ų) statyba arba esamo (-ų) rekonstrukcija) ir taip pagerinti psichikos sveikatos priežiūros paslaugų vaikams ir paaugliams prieinamumą ir kokybę;

- pagerinti neišnešiotų naujagimių, turinčių raidos sutrikimų, diagnostikos ir ankstyvosios reabilitacijos paslaugų prieinamumą ir kokybę: įgyvendinti bandomąjį raidos stebėjimo nuo 0 iki 4 metų modelį, sukurti ir įdiegti didelės rizikos naujagimių sveikatos priežiūros metodikas;

- sukurti ir įgyvendinti regioninių kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui, paaugliui ir šeimai centrų ASPĮ specialistų tarpžinybinio bendradarbiavimo su savivaldybių sveikatos priežiūros, socialinės rūpybos ir švietimo specialistais bei pacientų tėvais bandomuosius modelius;

- sukurti diagnostikos ir gydymo metodikas tikslinėms klinikinėms programoms sveikatos priežiūros specialistams ir atlikti šių metodikų taikymo VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikose ir Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninėje Kauno klinikose 1 metų laikotarpio studiją, darbui su:

- mėginusiais nusižudyti vaikais ir paaugliais;

- ankstyvojo amžiaus vaikais, ruošiamais perduoti iš sutrikusio vystymosi kūdikių namų ar kitų institucijų globėjams, įvaikintojams ar gražinti į biologinę šeimą;

- vaikais, sergančiais autizmu;

- vaikais ir paaugliais, patyrusiais sunkias ir ilgalaikes psichologines traumas;

- pirmąjį psichozės epizodą patyrusiais vaikais ir paaugliais;

- vaikais ir paaugliais, turinčiais sunkių ir užsitęsusių psichikos ir elgesio sutrikimų;

- vaikais ir paaugliais, piktnaudžiaujančiais alkoholiu ir kitomis psichoaktyviomis medžiagomis ir priklausomais nuo jų;

- parengti ir įgyvendinti bandomąją Vaikų psichomotorinės raidos tikrinimo ir ankstyvojo raidos sutrikimo nustatymo programą (pirminės asmens sveikatos priežiūros paslaugas vaikams teikiantiems specialistams, apie 100 specialistų per metus) ir išleisti Vaikų psichomotorinės raidos tikrinimo ir ankstyvojo raidos sutrikimo nustatymo metodines

rekomendacijas, skirtas pirminei asmens sveikatos priežiūros paslaugas vaikams teikiantiems specialistams;

- parengti ir įgyvendinti Vaikų raidos sutrikimų ankstyvosios reabilitacijos mokymo programą. Tikslinė grupė - vaikų ligų gydytojai, vaikų neurologai, fizinės medicinos ir reabilitacijos gydytojai, medicinos psichologai, logoterapeutai, kineziterapeutai, socialiniai darbuotojai, slaugytojai, teikiantys vaikų raidos sutrikimų ankstyvosios reabilitacijos paslaugas;

- parengti ir įgyvendinti naujų metodinių rekomendacijų taikymo psichikos sveikatos priežiūroje mokymo programą. Tikslinė grupė - psichiatrai ir vaikų ir paauglių psichiatrai, medicinos psichologai, socialiniai darbuotojai, slaugytojai, mokyklose dirbantys visuomenės sveikatos priežiūros specialistai;

- parengti ir įgyvendinti Vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros nuotolinių paslaugų teikimo stažuočių programą, skirtą psichikos sveikatos priežiūros paslaugas vaikams ir paaugliams teikiantiems specialistams. Tikslinė grupė - psichiatrai ir vaikų ir paauglių psichiatrai, medicinos psichologai, socialiniai darbuotojai, slaugytojai, mokyklose dirbantys visuomenės sveikatos priežiūros specialistai.

Taip pat Veiksmų plano Priklausomybės nuo alkoholio bei kitų psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos, gydymo bei socialinės integracijos paslaugų prieinamumo didinimo kryptyje numatyta:

- siekiant mažinti socialinę atskirtį, atlikti tyrimą, apimančią kokybinį ir kompleksinį savivaldybėse teikiamų socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo psichoaktyviosiomis medžiagomis piktnaudžiaujantiems asmenims, socialinės rizikos šeimoms bei jose gyvenantiems vaikams vertinimą ir savivaldybių institucijų ir organizacijų tarpinstitucinio bendradarbiavimo bei administracinių gebėjimų vertinimą;

- siekiant sustiprinti priklausomybės ligų centrų (toliau - PLC) materialinę techninę bazę ir užtikrinti įrengtų patalpų atitikimą higienos normoms, padidinti šių centrų teikiamų ambulatorinių ir stacionarinių sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, įvairovę bei veiklos efektyvumą, būtina atnaujinti ir pagal poreikį išplėsti patalpas, įsigyti reikalingą kompiuterinę ir programinę įrangą;

- reglamentuoti ir vykdyti mobiliųjų specialistų paslaugų teikimą (atvejo vadybos ir edukacinių užsiėmimų išvažiuojamąsias konsultacijas, kurias teiktų papildomai įdarbinti gydytojai psichiatrai ir socialiniai darbuotojai). Šias paslaugas teiktų Vilniaus PLC ir kiti PLC pasirinktose savivaldybėse;

- savivaldybėse įgyvendinti bendradarbiavimo modelius tarp Vaiko teisių apsaugos skyrių ir psichikos sveikatos centrų, teikiant integruotas psichikos sveikatos priežiūros paslaugas rizikos šeimoms, kuriose tėvai vartoja alkoholį ar kitas psichoaktyvias medžiagas, bei taikyti prevencines (ankstyvosios intervencijos) priemones tokiose šeimose gyvenantiems vaikams; organizuoti visose apskrityse po 1 apskritojo stalo diskusiją (8 val.), kuriose dalyvauti bus kviečiami atrinktų savivaldybių atstovai, psichikos sveikatos priežiūros specialistai ir teritorinių probacijos tarnybų apygardų atstovai. Jų metu planuojama parengti tarpsektorinio bendradarbiavimo susitarimus dėl integruotos pagalbos sistemos organizavimo;

- padidinti atrinktų savivaldybių psichikos sveikatos centrų specialistų gebėjimus kokybiškai teikti psichikos sveikatos priežiūros paslaugas tikslinėms grupėms, plačiau įtraukiant psichikos sveikatos centrų darbuotojus:

- organizuoti įvairius regioninius atvejo vadybos, „Ankstyvosios intervencijos“, „Motyvacinio interviu“ mokymus, „Intervizijos“ vedimo seminarus;

- parengti priklausomybės nuo alkoholio ankstyvos diagnostikos ir ambulatorinio gydymo metodiką, skirtą psichikos sveikatos centrų gydytojams;

- parengti ir patvirtinti priklausomybės nuo alkoholio ankstyvos diagnostikos ir ambulatorinio gydymo kvalifikacijos tobulinimo kurso programą (8 val.), skirtą gydytojams psichiatrams, vaikų ir paauglių psichiatrams, dirbantiems psichikos sveikatos centruose;

- surengti 3 regioninius seminarus ir apmokyti ne mažiau kaip 80 gydytojų psichiatrų bei vaikų ir paauglių psichiatrų pagal Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto aprobuotą metodiką;

- 20 savivaldybių psichikos sveikatos centruose įrengti kabinetus, pritaikytus priklausomybės nuo opioidų pakaitinio gydymo paslaugoms teikti;

- 20 savivaldybių, kuriose labiausiai paplitęs švirkščiamųjų narkotikų vartojimas, įkurti kabinetus žemo slenksčio paslaugoms teikti.

Iš Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje surinktos tyrimo medžiagos ir to, kas išdėstyta pažymos aukščiau nurodytuose punktuose, **darytinos šios išvados:**

38. Vaikai yra ypatinga visuomenės grupė, kurios teisės ir teisėti interesai privalo būti užtikrinami. Lietuvos Respublikos Konstitucija, Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas bei Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas įtvirtina prioritetingą tėvų teisę ir pareigą dorai auklėti ir prižiūrėti savo vaikus, rūpintis jų sveikata, išlaikyti juos, atsižvelgiant į jų fizinę ir protinę būklę, sudaryti sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis, kad vaikas būtų parengtas savarankiškam gyvenimui visuomenėje.

Civiliniame kodekse įtvirtintas prioritetingas vaikų teisių ir interesų apsaugos ir gynimo principas reiškia, kad tiek priimant teisės aktus, tiek juos taikant, tiek sprendžiant klausimus, kurių teisės aktai nereglamentuoja, visada būtina įvertinti sprendimą ar bet kokią veiksmą vaiko interesų požiūriu bei užtikrinti, kad jie nebūtų pažeisti.

39. Valstybės, ratifikuodamos Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvenciją (toliau – Konvencija) įsipareigojo užtikrinti Konvencijoje įtvirtintų nuostatų įgyvendinimą, kurių viena skelbia, jog imantis bet kokių vaikų liečiančių veiksmų, nesvarbu, ar tai darytų valstybinės ar privačios įstaigos, užsiimančios socialiniu aprūpinimu, teismai, administracijos ar įstatymų leidimo organai, svarbiausia - vaiko interesai. Konvencijos 24 straipsnis įgalina valstybes užtikrinti reikiamą medicinos pagalbą ir sveikatos apsaugą visiems vaikams.

Vaikų ir paauglių psichikos sveikata yra dalis bendros sveikatos, todėl labai svarbu valstybiniu lygiu dėti visas pastangas, siekiant išsaugoti gerą vaikų psichikos sveikatą. Šalyje atliktos apžvalgos rodo, kad Lietuvos vaikų psichikos išsaugojimo politika ir jos įgyvendinimo mechanizmai turi trūkumų, kuriuos reikėtų taisyti, siekiant priartinti teikiamų paslaugų kokybę ir kiekybę iki pripažintų tarptautinių standartų.

40. Iš tyrimo metu surinktų duomenų matyti, kad Projekto, kurio tikslas - plėtoti kompleksines vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros paslaugas, įsteigiant 5 regioninius diferencijuotų kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai centrus (toliau – Centrai) bei investuojant į patalpų remontą (rekonstravimą) ir įrengimą, kad būtų sukurta saugi ir patogi pacientams ir personalui aplinka, kiemelių įrengimą, reikiamą įrangą ir transportą, skirtą mobiliosioms paslaugoms teikti, buvo pasiektas. VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikose, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Kauno klinikose, VšĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninėje, VšĮ Respublikinėje Šiaulių ligoninėje ir VšĮ Respublikinėje Panevėžio ligoninėje įkurtuose centruose prasiplėtė psichikos sveikatos priežiūros paslaugų vaikams ir paaugliams spektras - pradėtos teikti vaikų ir paauglių psichiatrijos dienos stacionaro paslaugos. Pastebėtina, jog kai kuriuose centruose naujai pradėtos teikti stacionarinės paslaugos krizės ištiktiems vaikams - stacionarinės vaikų ir paauglių krizių intervencijos paslaugos. Projekto metu pritaikyta infrastruktūra, įsigyta medicininė diagnostikos ir gydymo įranga bei kitos priemonės pagerino jau teikiamų psichikos sveikatos priežiūros paslaugų vaikams ir paaugliams kokybę, jų teikimo sąlygas, sudarė galimybes teikti naujas ambulatorines (dienos stacionaro) ir stacionarines (krizės intervencijos) paslaugas vaikams. Įgyvendinus Projektą, pasiekti kokybiniai ir kiekybiniai psichikos sveikatos priežiūros paslaugų vaikams ir paaugliams pokyčiai, pagerintas paslaugų prieinamumas psichikos sveikatos sutrikimų turintiems vaikams ir jų šeimoms.

41. Tyrimo duomenys rodo, jog nepaisant psichikos sveikatos priežiūros paslaugų vaikams ir paaugliams prieinamumą pagerinusių pokyčių, visgi išliko problemų, ribojančių savalaikį minėtų paslaugų gavimą. Nustatyta, jog centruose išlieka paslaugų prieinamumo problema, kai tiek ambulatorinėms tiek stacionarinėms paslaugoms teikti susidaro eilės (Vilniuje, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje) nuo kelių savaičių iki kelių mėnesių. Pastebėtina, jog pasatrujų paslaugų prieinamumo problemas galimai sukuria didelis specializuotų paslaugų poreikis, žmogiškųjų išteklių (vaikų ir paauglių psichiatrų) trūkumas bei tokios aplinkybės, kaip tinkamo paslaugų finansavimo (paslaugos įkainio ir riboto psichikos sveikatos paslaugų vaikams teikimo masto, sudarant sutartis su teritorinėmis ligonių kasomis) problemos.

42. Atkreiptinas dėmesys, jog ne visuose įkurtuose kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai Centruose gydomi visi vaikų ir paauglių psichikos sutrikimai pagal TLK – 10 AM sisteminių ligų sąrašą, pvz., VŠĮ Respublikinėje Panevėžio ligoninėje stacionarinės psichikos sveikatos priežiūros paslaugos vaikams ir paaugliams teikiamos diagnozavus psichikos sveikatos sutrikimus pagal TLK-10 AM F30-59 ir F80-F99, todėl Panevėžio regiono pacientai, turintys kitų sutrikimų, privalo vykti į kitą regioną gauti psichikos sveikatos priežiūros paslaugas. Tokiu būdu, manytina, jog teikiamų psichikos sveikatos priežiūros paslaugų vaikams apimčių skirtumai sudaro didesnius pacientų srautus kituose regionuose ir apriboja paslaugų gavimo galimybes kelių regionų vaikams. Taigi, egzistuojantys regioniniai paslaugų teikimo netolygumai didina paslaugų prieinamumo problemą, vėlina pagalbą, galiausiai daro tiesioginę įtaką vaikų ir paauglių psichinei sveikatai.

43. Neatmestina prielaida, jog ambulatorinių paslaugų trūkumas pirminės psichikos sveikatos priežiūros paslaugas teikiančiuose centruose, taip pat turi įtakos didesniai pacientų srautui kompleksinės pagalbos centruose. Įvertinant tyrimo duomenis, kurie skelbia, jog pirminėse psichikos sveikatos priežiūros paslaugas teikiančiose įstaigose numatyta 36,38 etato vaikų ir paauglių gydytojai psichiatro, (nėra aišku, kiek iš tiesų šie specialistai užimta etatų), darytina prielaida, jog įsisenėjusios žmoniškųjų išteklių trūkumo problemos rajonuose, mažinančios galimybes vaikams gauti paslaugas arčiausiai jų gyvenamosios vietos, ne tik didina paslaugų prieinamumo problemą, laukiant eilėje, bet ir, manytina, suponuoja prielaidas jos iš viso atsisakyti, (šeimai susiduriant su transporto išlaidų problema), taip bloginant vaikų psichikos sveikatos būklę.

Sistemiškai nagrinėjant psichikos sveikatos priežiūros paslaugų vaikams prieinamumo problemas, akivaizdu, jog sprendžiant šiuos klausimus dėl kompleksinės pagalbos centruose teikiamų paslaugų savalaikiškumo (turima omenyje, gauti tiek ambulatorinę, tiek stacionarinę paslaugą kaip įmanoma greičiau, nelaukiant eilėje) manytina, pirmiausia būtina išspręsti ambulatorinės pirminės pagalbos, esančios arčiausiai paciento gyvenamosios vietos, prieinamumo klausimą. Tačiau, kaip ir aukščiau buvo minėta, vaikų ir paauglių gydytojų psichiatrų trūkumas, turintis didelę įtaką paslaugų prieinamumui, įpareigoja valstybiniu lygiu spręsti šią problemą ir ieškoti kitų paslaugų teikimo būdų ir formų, siekiant užtikrinti reikiamą pagalbą vaikams ir jų šeimoms.

44. Pastebėtina ir tai, jog įgyvendinant Projektą, mobiliųjų konsultacinių paslaugų teikimui Centruose buvo numatytas transporto priemonių įsigijimas. Centrai transporto priemones įsigijo, tačiau, galimai susidurdami su žmoniškųjų išteklių stoka, patalpų trūkumu, per mažu paslaugos įkainio dydžiu ir kt. priežasčių, šios paslaugos neteikia.

2014-07-16 Sveikatos apsaugos ministro patvirtintame Integruotos vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros tvarkos apraše (toliau – Aprašas) yra numatytos ambulatorinės kompleksinės konsultacinės paslaugos, tačiau, atsižvelgiant į tai, jog minėtos konsultacinės paslaugos nėra teikiamos, darytina prielaida, jog kyla problemų dėl Aprašo praktinio įgyvendinimo užtikrinimo.

Manytina, jog gerinant kokybiškų vaikų ir paauglių psichiatrijos paslaugų prieinamumą pagal gyvenamą vietą, būtina užtikrinti mobiliųjų konsultacinių paslaugų teikimą, ieškoti būdų įdiegti kitas paslaugų teikimo formas, kaip pvz., suteikiant telemedicinos paslaugas (konsultacijas) ten dirbantiems šeimos gydytojams ir specialistams, kas galėtų sudaryti prielaidas sumažinti žmoniškųjų išteklių trūkumo problemą. Taip pat, manytina, jog būtina plėsti vaikų dienos stacionaro paslaugų apimtį.

45. Psichikos sveikatos strategijos įgyvendinimo ir savižudybių prevencijos veiksmų plane 2016–2020 metams²³ skelbiama, jog siekiant įtvirtinti psichikos sveikatos svarbą valstybės politikoje, 2016-2018 metais numatyta sukurti ir įdiegti į asmens sveikatos priežiūros sistemos praktiką integruotų vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros paslaugų modelį, apimančią pirminio, antrinio ir tretinio lygio paslaugas dviejose asmens sveikatos priežiūros srityse – vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros (vaikų ir paauglių psichiatrija) ir vaikų raidos sutrikimų ankstyvosios reabilitacijos. 2016-2018 m. laikotarpiu numatytas Integruoto vaikų ir paauglių

²³ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2016 m. vasario 9 d. įsakymas Nr. V-213 „Dėl Psichikos sveikatos strategijos įgyvendinimo ir savižudybių prevencijos veiksmų plano 2016–2020 metams patvirtinimo“.

psichikos sveikatos priežiūros tvarkos aprašo papildymas ir su juo susijusių teisės aktų parengimas: paslaugas teikiančių įstaigų tinklo, paslaugų teikimo grandinės, indikacijų ir reikalavimų aprašymas, siekiant sukurti tęstinės sveikatos priežiūros pagalbos vaikams su raidos, elgesio ir emocijų sutrikimais sistemą ir paslaugų apmokėjimo aprašą. Taip pat tobulinti teisės aktus, reglamentuojančius krizių intervencijos paslaugų teikimą, atlikti teisės aktų, reglamentuojančių pirminę psichikos sveikatos priežiūrą, analizę ir pateikti siūlymus dėl pirminės psichikos sveikatos sistemos tobulinimo, gerinant šių paslaugų prieinamumą ir kokybę.

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstyta teisės akte numatytas priemones, galimai realizuosiančias Valstybinėje psichikos sveikatos strategijoje numatytų veiksmų įgyvendinimą, kas, manytina, pagerins psichikos sveikatos priežiūros paslaugų vaikams ir paaugliams prieinamumą, tačiau kurių įgyvendinimo laikotarpis numatytas 2016-2018 m., t. y. dar nepasibaigęs, siūlytina Sveikatos apsaugos ministerijai iš esmės spręsti psichikos sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo gerinimo klausimus, užtikrinti Psichikos sveikatos strategijos įgyvendinimo ir savižudybių prevencijos veiksmų plano 2016–2020 metams bei kitų teisės aktų, reglamentuojančių psichikos sveikatos priežiūros paslaugų vaikams ir paaugliams teikimą, įgyvendinimą.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, remdamasi tuo, kas išdėstyta, atsižvelgdama į teisės aktuose įtvirtintus prioritetinius vaiko interesų bei vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugos ir gynimo principus, vadovaudamasi Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 11 straipsnio 1 punktu ir 24 straipsnio 7 punktu,

n u s p r e n d ž i a:

1. Atkreipti Sveikatos apsaugos ministerijos dėmesį į šioje pažymoje nustatytus psichikos sveikatos priežiūros paslaugų vaikams ir paaugliams prieinamumo trūkumus.

2. Siūlyti Sveikatos apsaugos ministerijai:

2.1 užtikrinti tinkamą teisės aktų, reglamentuojančių psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimą vaikams, įgyvendinimą;

2.2 svarstyti:

2.2.1 dėl ambulatorinių konsultacinių, vaikų ir paauglių psichiatrijos dienos stacionaro paslaugų plėtros;

2.2.2 dėl kitų vaikų ir paauglių gydytojų psichiatrų konsultacinių paslaugų teikimo formų (telemedicinos) šeimos gytojams ir kitiems specialistams, įdiegimo, kas galėtų sudaryti prielaidas sumažinti žmoniškųjų išteklių trūkumo problemą;

2.2.3 dėl psichikos sveikatos priežiūros paslaugų vaikams ir paaugliams įkainių didinimo galimybes.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė